

Revista Unicum
Escola Superior de
Conservació i Restauració
de Béns Culturals de
Catalunya

Directora: Lúdia Balust Claverol
Consell de Redacció: M. Àngels Balliu Badia, Judit Birosta Massoni, Miquel Mirambell Abancó i M. Teresa Rullan Garau.
Revisió de textos: Miquel Mirambell Abancó.
Col·laboradora: Margarida Quiles Roca.

Disseny gràfic i maquetació: Verónica Ramírez Calise i Cecilia Ramírez Calise.
Impressió: Novoprint.
Edició: ACARC (Associació Cultural en l'Àmbit de la Restauració i Conservació) de l'Escola Superior de Conservació i Restauració de Béns Culturals de Catalunya.
Administrador: Joaquim Camps Giral.

Director de l'ESCRBCC: Xavier Figueras Nogués.

Dipòsit legal: B-16094-2002
ISSN: 1579-3613

Portada: Detall del procés de reconstrucció del relleu del Baptisme de Jesús de l'ermita de Sant Joan de Montblanc (Fotografia: Lúdia Balust).
Contraportada: Detall d'una mortalla egípcia del Museu Egípcia de Barcelona (Fotografia: Gener Alcántara).

Unicum és una revista oberta a totes les opinions, però no s'identifica necessàriament amb les dels seus col·laboradors. Si desitgeu col·laborar amb la revista, poseu-vos en contacte amb l'ESCRBCC.

c/ Aiguablava, 109-113
08033- Barcelona
Tf. 93 354 69 92
Fax: 93 276 28 27

www.xtec.es/escrbcc
e-mail: escrbcc@centres.xtec.es

Unicum

~ N° 4 · Maig 2005 ~

SUMARI / SUMARIO

Editorial per Xavier Figueras Nogués director de l'ESCRBCC.	2
Monografia I / Monografía I	
Restauració del relleu del Baptisme de Jesús de l'ermita de Sant Joan de Montblanc / Restauración del relieve del Bautismo de Jesús de la ermita de San Juan de Montblanc	
● MIQUEL MIRAMBELL ABANCÓ: Damià Forment i el relleu del Baptisme de Jesús de l'ermita de Sant Joan de Montblanc / Damià Forment y el relieve del Bautismo de Jesús de la ermita de San Juan de Montblanc	4
● MONTSERRAT ARTIGAU MIRALLES: Procés de conservació i restauració / Proceso de conservación y restauración	14
● JOAQUIM CAMPS GIRALT: La reintegració il·lusionista del relleu del Baptisme de Jesús atribuït a Damià Forment / La reintegración ilusionista del relieve del Bautismo de Jesús atribuido a Damià Forment	20
● MIQUEL MIRAMBELL ABANCÓ: Justificació de la reintegració il·lusionista de la reproducció del Baptisme de Jesús atribuït a Damià Forment / Justificación de la reintegración ilusionista de la reproducción del Bautismo de Jesús atribuido a Damià Forment	30
Monografia II / Monografía II	
Restauració d'una mortalla egípcia / Restauración de una mortaja egipcia	
● LUIS MANUEL GONZÁLVEZ: Darrere les passes d'Ossiris: la mortalla d'un egipci anomenat Bes / Tras los pasos de Osiris: la mortaja de un egipcio llamado Bes	44
● A. TORRENTS, P. GIRÁLDEZ, A. LLUVERAS, M. VENDRELL: Estudi dels pigments d'una mortalla egípcia: caracterització i possible degradació / Estudio de los pigmentos de una mortaja egipcia: caracterización y posible degradación	52
● LÚDIA BALUST CLAVEROL, GENER ALCÁNTARA RODRIGO: Examen organolèptic i procés de restauració / Examen organoléptico y proceso de restauración	58
Conservació i Restauració / Conservación y Restauración	
● PAULINA LOBATÓN GARRAT: Restauració d'un tambor lacat del Vietnam / Restauración de un tambor lacado de Vietnam	72
● ANNA CASAL MORENO, CARLOTA SANTABÁRBARA MORERA: L'art contemporani i la seva restauració / El arte contemporáneo y su restauración	82
Tecnologia / Tecnología	
● MANUEL IGLESIAS CAMPOS: Neteja de materials constructius amb làser Nd:YAG. Un exemple d'aplicació / Limpieza de materiales constructivos con láser Nd:YAG. Un ejemplo de aplicación	92
● IGNACIO RUIZ DE CONEJO, MARTÍ MARIA: La gestió del color / La gestión del color	104
Formació / Formación	
● SALVADOR GARCÍA FORTES: El títol de grau en Conservació i Restauració com a resposta de la nostra professió als reptes de l'Espai Europeu d'Ensenyament Superior / El título de grado en Conservación y Restauración como respuesta de nuestra profesión a los retos del Espacio Europeo de Enseñanza Superior	116
Museografia / Museografía	
● LAIA CALLEJÀ GALERA, ELISABETH BLANCO GRACIA: Les exposicions temporals com a paradoxa de la conservació / Las exposiciones temporales como paradoja de la conservación	124
Iconografia / Iconografía	
● MARCEL PUJOL HAMELINK: Iconografia naval a l'església de Sant Miquel de Montblanc (Conca de Barberà) / Iconografía naval en la iglesia de San Miguel de Montblanc (Conca de Barberà)	132
Entrevista / Entrevista	
● CARLOTA SANTABÁRBARA MORERA: Entrevista a Ubaldo Sedano Espín, cap del departament de restauració del Museu Thyssen-Bornemisza / Entrevista a Ubaldo Sedano Espín, jefe del departamento de restauración del Museo Thyssen-Bornemisza	140
Notícia / Noticia	
● La Consellera d'Educació presideix l'acte de presentació del curs acadèmic 2004-2005 de l'ESCRBCC / La Consellera de Educación preside el acto de presentación del curso académico 2004-2005 de la ESCRBCC	148
Abstracts per Paulina Lobatón Garrat	151
Résumés per Dolors Sala Fenés	154

El caràcter interdisciplinari és una de les peculiaritats del procés de recuperació del patrimoni històric i cultural. Diferents professionals de disciplines relacionades amb la conservació, la restauració, la història, la ciència, la tecnologia, la museografia, etc. participen en aquelles tasques que fan possible la preservació dels béns culturals. Tot això requereix també un conservador-restaurador amb una formació multidisciplinària.

La base de l'aprenentatge de la conservació i la restauració es fonamenta principalment en les actuacions i intervencions de l'alumne sobre els béns culturals, però, portades a terme amb una metodologia integradora en relació al seu futur perfil professional, inculcada i dirigida pels coneixements i l'experiència dels professors de les diferents àrees o matèries. Fruit d'aquesta metodologia, aquest darrer exemplar de la revista *Unicum* presenta dues monografies referents a dues restauracions realitzades als tallers de l'Escola.

El primer monogràfic, elaborat per professors de diferents disciplines, fa referència a la restauració d'un relleu atribuït a Damià Forment procedent de l'ermita de Sant Joan de Montblanc, amb quatre articles que, de forma correlativa, tracten de la trajectòria artística de l'autor i la procedència del relleu, el procés de conservació i restauració, la reintegració il·lusionista i, finalment, la justificació d'aquesta reintegració.

En un mateix criteri, professionals de diferents àmbits han elaborat un altre monogràfic que tracta d'una mortalla egípcia procedent del Museu Egípcia de Barcelona. El monogràfic consta de tres articles. El primer presenta l'estudi iconogràfic i històric de la peça, el segon els resultats de les anàlisis executades i l'últim exposa el procés de conservació i restauració realitzat. L'antiguitat i les seves degradacions converteixen aquesta peça en un objecte d'especial interès, tant a nivell d'investigació com d'intervenció.

En l'apartat *Conservació i Restauració*, segueixen dos articles de tres restauradors formades a la nostra escola. El primer article descriu una intervenció portada a terme a l'*Instituto del Patrimonio Histórico Español* i, l'altre, a partir de les diverses opinions de destacats professionals, vol mostrar l'estat actual de la conservació i restauració de l'art contemporani.

Considerant la importància de les noves tecnologies i la seva constant evolució, en l'apartat *Tecnologia* s'inclou un primer escrit on s'exposa l'experiència de neteja amb làser sobre material petri. Tanca aquesta secció un article relacionat amb els procediments informàtics i la gestió del color en els sistemes de tractament i processat d'imatges digitals.

Completen la revista una sèrie d'articles referents a *Formació*, *Museografia*, *Iconografia*, *Entrevista* i *Notícia*.

En l'apartat de *Formació* cal destacar l'article del professor de la Universitat de Barcelona, Salvador García, que presenta el projecte de disseny dels plans d'estudis i títol de grau de conservació i restauració a partir de l'Espai Europeu d'Ensenyaments Superiors. Tal com ens exposa, això suposaria superar la duplictat de la formació en aquest moment impartida com a itineraris en les facultats de belles arts i com a diplomatura en les escoles superiors de conservació i restauració.

Referent a la professió del conservador-restaurador, també cal destacar l'entrevista efectuada a Ubaldo Sedano, cap de restauració del Museu Thyssen-Bornemisza. Després d'explicar el seu recorregut professional i la seva labor en el museu, a les preguntes relacionades amb la formació i la titulació del restaurador, el Sr. Sedano recalca que cal unificar els estudis i considera que la formació idònia ha de ser dins de l'àmbit universitari ja que aquest és el que suscita investigació.

Tant l'article de l'acadèmic com les respostes del professional, reflecteixen molts dels anhels del col·lectiu de conservadors-restauradors. Formació, professió i titulació són temes que fa temps que ens preocupen a tots. Des de les escoles superiors sempre hem recalcat el desig d'una formació adaptada a les característiques que actualment exigeix la professió, amb una titulació única que abasti i possibiliti el grau acadèmic més alt i, amb uns estudis que es desenvolupin en el marc universitari.

Les directrius generals del *Reial Decret 55/2005 de 21 de gener* referents a les estructures dels ensenyaments universitaris i a la seva regulació, estableixen que el nombre total de crèdits dels ensenyaments acadèmics per a l'obtenció del títol de grau estarà comprès entre 180 i 240, és a dir una durada de tres o quatre anys acadèmics, i la continuïtat d'aquests estudis en el segon cicle, que comportarà l'obtenció del títol de màster i tindrà una extensió mínima de 60 crèdits i màxima de 120.

En el nostre cas, a l'hora d'establir definitivament els estudis de conservació i restauració, de la mateixa manera que considerem que s'han d'unificar els estudis actuals, també s'hauria d'evitar la duplictat de nivells en la professió. Existeixen raons fonamentals per demanar aquesta solució i la primera és el propi caràcter de la professió, en idoneïtat amb aquelles professions en les que l'activitat professional intervé actuant de forma física i directa en subjectes o béns i amb el codi deontològic corresponent.

Ja en la guia professional ratificada per E.C.C.O el setembre de 1994, al referir-se al conservador-restaurador i a la professió, en el preàmbul expressa: "*Els béns culturals, des de que són confiats per a la seva cura al conservador-restaurador per part de la societat, aquest té una responsabilitat no solament davant l'objecte, sinó també davant el propietari o dipositari legal, davant el creador o artista, davant el públic i la posteritat. Aquestes condicions afecten a tots els béns culturals sense reparar en el seu propietari, antiguitat, estat o valor econòmic.*"

Del document es desprèn que les intervencions portades a terme pel conservador-restaurador no poden ser discriminatòries, no existeixen béns culturals amb tractaments professionals de titulació inferior i d'altres amb tractaments professionals de titulació superior i responsabilitats diferents.

Un altre dels aspectes que fan aconsellable el nivell únic de titulació és el reduït col·lectiu professional on, com passa actualment, dos nivells de titulació solament estableixen unes diferències econòmiques per a unes mateixes responsabilitats i competències professionals.

Creiem que a partir de les *Directrius generals pròpies* que assenyalen l'esmentat Decret de 21 de gener, segons els requisits exigits per la professió, és possible establir una titulació única que compregui el grau i el màster. En el document elaborat per la Universitat Autònoma de Barcelona referent a la creació de l'Espai Europeu d'Ensenyaments Superiors, s'assenyala que, com a excepció, també es té en compte la possibilitat de determinar una sèrie d'estudis que estarien mancats de la titulació de *bachelor* en el sentit que no donarien el títol intermediari de grau, és a dir, el màster o mestratge seria el seu primer títol.

Aquesta excepció és la que caldria proposar i defensar per part de tots els professionals, acadèmics i associacions de conservació i restauració, amb estudis d'una durada total de cinc anys, justificada per l'amplitud i l'especificitat dels seus continguts i per la impossibilitat d'assolir en tres o quatre anys les competències mínimes per esdevenir títols competitiu en el mercat laboral.

Xavier Figueras Nogués
Director de l'ESCRBCC